

МЕТОДИ ВИЯВЛЕННЯ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЇХ РОЗВИТКУ В АВСТРАЛІЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Кириченко С.В., аспірант

Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова

У статті розглянуто сучасні методи ідентифікації обдарованих дітей в Австралійському Союзі, визначено характерні ознаки їх раннього розвитку, подається класичний підхід до проблем розвитку і потреб обдарованих дітей.

Ключові слова: обдаровані, талановиті, методи виявлення обдарованих дітей, навчальна програма, здібності, Австралія, талант.

Кириченко С.В. МЕТОДЫ ВЫЯВЛЕНИЯ ОДАРОВАННЫХ ДЕТЕЙ И ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ИХ РАЗВИТИЯ В АВСТРАЛИЙСКОМ СОЮЗЕ / Национальный педагогический университет им. Драгоманова, Украина.

В статье рассмотрены методы идентификации одаренных детей в Австралийском Союзе, определены характерные признаки их раннего развития, подается классический подход к проблемам развития и потребностей одаренных детей.

Ключевые слова: одаренные, талантливые, методы выявления одаренных детей, учебная программа, способности, Австралия, талант.

Kyrychenko S.V. METHODS OF IDENTIFYING AND PSYCHO-PEDAGOGICAL CONDITIONS OF GIFTED CHILDREN DEVELOPMENT IN THE COMMONWEALTH OF AUSTRALIA / National pedagogical Dragomanov university, Ukraine.

The article deals with the modes of gifted identification in the Commonwealth of Australia, definitions of characteristic signs of advanced development, classical approach to the problems of development and needs of the gifted. Identification of gifted children is a key issue today, because all children have the right to learn according to their individual and mental abilities. Policy of the Department of Education Employment and Workplace Relations of Australia is based on a differentiated model of giftedness and talent, which was developed by Professor Francois Gagne and tested in practice in secondary schools of Western Australia. Early identification of gifted school children can develop to their respective comprehensive, full long-term programs. Analysis of modern methods of gifted identification in Australia has shown that the most effective method is a standardized test for aptitude and achievement, especially when tests have high demands which allow distinguishing varying degrees of giftedness in children, or the use of high-level tests to identify their truly unique abilities in certain disciplines. A single accurate method of gifted identification does not exist. It should include a combination of subjective and objective approaches. The main objective methods in Australia are psychometric assessment, identification of key features of advanced development, level assessment, testing musical and artistic abilities, evaluative testing, testing by tasks for the following year curriculum and creative assignments. The main indirect methods are opinion of classmates, teachers, parents and own opinion.

Key words: gifted, talented, methods of identifying gifted children, curriculum, abilities, Australia talent.

Постановка проблеми. Таланти обдарованих дітей часто залишаються нерозкритими. Такі діти, зазвичай, навчаються у звичайних класах без урахування їх особливостей та без впровадження спеціальної навчальної програми, яка б допомагала їм розвиватися далі. Крім того, талановиті діти часто намагаються приховувати свої здібності, щоб не виділятися з-поміж інших. Вчителі початкових класів, які не мають спеціальної підготовки для роботи з обдарованими дітьми та не використовують стандартні тести на визначення здібностей, виявляють надзвичайну талановитість у дітей молодшого віку тільки за характерною для обдарованих поведінкою. Ранній розвиток мовлення, письма, рухової активності також є індикатором високих інтелектуальних здібностей. Батьки обдарованих дітей починають помічати їх ранній розвиток ще в дитинстві, однак цей факт часто ігнорується або піддається сумніву вчителями в початковій школі. Це може призвести до демотивації навчання та зниження успішності дітей, які за своєю природою та вродженими даними могли б досягти великих успіхів у певних сферах науки чи культури. Отже, ідентифікація обдарованих дітей є актуальним

питанням сьогодення, адже усі діти мають право навчатися з урахуванням їх індивідуальних можливостей та розумових здібностей.

Аналіз останніх досліджень. Питаннями виявлення обдарованих дітей молодшого віку в останні роки займалися іноземні дослідники, такі, як Робінсон і Робінсон (Robinson and Robinson), Сільвермен (Silverman), Кearnей (Kearney), Гросс (Gross), Джексон (Jackson), Кляйн (Klein), Кауфман (Kaufman), Гаррісон (Harrison), Хансен (Hansen) та ін. Сучасні вітчизняні фахівці П. Кацтерев, В.Вахтерев, А.Острогорський, А.Модестов, Л.Зеленкевич, В.Екземплярський, Б. Грінченко Ю.Гільбух, О. Зазимко, А. Запорожець, В. Красноголов, Н. Лейтес, О. Матюшкін, В. Моляко, М. Подд'яков, Г. Суворова, Д. Узнадзе, Ю. Юркевич та інші також займалися розробкою наукових і практичних основ діагностики та підтримки обдарованих дітей. Водночас комплексних досліджень в Україні щодо роботи з обдарованими дітьми в австралійській системі освіти не здійснено.

Метою статті є аналіз сучасних методів ідентифікації обдарованих дітей в Австралійському Союзі. Для досягнення цієї мети сформульовані такі наступні **завдання**: визначити особливості і основні принципи виявлення неординарних дітей, а також окреслити характерні ознаки їх раннього розвитку.

Дослідження інтелектуально обдарованих дітей, особливо високообдарованих, показують, що навіть у дуже ранньому віці рівень розвитку таких дітей значно відрізняється від однолітків зі звичайними здібностями. Ранній розвиток мовлення, читання, рухових здібностей є першими проявами можливої обдарованості. Звичайно ж, не кожна дитина, яка рано починає ходити, говорити, читати, завжди талановита, але коли такі навички виявляються в надзвичайно ранньому віці, особливо всі разом, вони, як правило, пов'язані з випереджаючим інтелектуальним розвитком.

Обдарованість виявляється цілим рядом особливостей, а не характерною поведінкою або розвитком. Здібні діти можуть демонструвати різні таланти. Вони можуть перебувати на різних етапах емоційного, соціального та фізичного розвитку, демонструвати видатні успіхи в одній або декількох сферах. Маленькі діти розвиваються динамічно і цей процес дуже індивідуальний. Одні діти можуть проявляти видатні логічні і посередні організаторські здібності, інші мають розвинені мовні навички, але не вмюють добре писати або малювати. Треті взагалі можуть приховувати свої таланти, щоб не виділятися серед однолітків.

Коли діти володіють видатним потенціалом або демонструють розвинені здібності та навички в ранньому віці, їм необхідно скласти навчальну програму, яка б відповідала їх потребам. Дуже маленьких дітей, що вмюють читати або володіють іншими здібностями, необхідно стимулювати до отримання знань, що виходять за межі звичайної навчальної програми. Надзвичайно важливо, щоб у ранньому віці формувалося позитивне ставлення до навчання і закладалися основи майбутнього успіху в академічній сфері. Якщо сприятливе ставлення не було сформовано, включаючи корисні звички і любов до знань, це може в майбутньому призвести до неуспішності. Вихователі дитячих садків відіграють важливу роль у цьому процесі. Сприятливе оточення в ранньому дитинстві, що стимулює навчання, дозволяє учням демонструвати свої здібності в майбутньому.

Рання ідентифікація талановитих дітей дозволяє школі розробити для них відповідні всебічні, насичені довгострокові програми. Перші ознаки обдарованості можна виявити різними способами: спостереженням вчителів і опитувальними листами з поведінки, взаємодією з учнями, співбесідами з батьками. Школярі, у навчанні яких у великій кількості виявляються характерні риси, що властиві обдарованим дітям, можуть володіти видатним потенціалом. Знання таких характерних рис допомагає батькам і вчителям у процесі пошуку проявів обдарованості у дітей. Характерні риси обдарованості включають: випереджаючий розвиток, здатність розуміти і

використовувати систему абстрактних символів у незвично ранньому віці, ранній розвиток мовних навичок, раннє формування багатого словникового запасу, виняткова пам'ять, швидке засвоєння навчального матеріалу, здатність ставити вдумливі та глибокі питання, рання здатність до класифікації та досліджень, захопленість певним предметом, ігрова поведінка, що випереджає вік дитини [3, р.17].

Виявлення обдарованих учнів і складання спеціальних навчальних програм для них не повинні бути окремими і незалежними завданнями, а, навпаки, вони повинні об'єднуватися в єдиний підхід у їх шкільній освіті.

Політика міністерства освіти Австралійського Союзу базується на диференційованій моделі обдарованості й таланту, що була розроблена професором Франсуа Ганье та перевірена на практиці у загальноосвітніх школах західної Австралії. Терміни "обдарованість" і "талант" визначаються ним так: "Обдарованість означає володіння і застосування видатних природних здібностей хоча б в одній сфері людської діяльності, які дозволяють увійти в 10% кращих серед однолітків". Ф. Ганье виділяє шість областей людської діяльності, у яких може виявлятися обдарованість: інтелектуальна, творча, соціальна, пізнавальна, м'язова і рухова. "Талант означає видатне вміння людиною систематично розвивати свої здібності, так звані компетенції (знання й уміння), хоча б в одній сфері людської діяльності, які дозволяють увійти в 10% кращих серед однолітків, що активно займаються в такій самій області" [2, с. 6]. Ф. Ганье визначає такі сфери здібностей: академічні дисципліни, технічні дисципліни, наука і технологія, образотворчі мистецтва, соціальні навички, менеджмент, торгівля, бізнес-операції, ігри, спорт. Іншими словами, концепції обдарованості й таланту є синонімами таких пар понять: здатність-досягнення, потенціал-результат, природна схильність-здатність, що систематично розвивається, задатки-результат. Ці визначення дають можливість сприймати розвиток таланту як прогресивну трансформацію видатних природних здібностей (обдарованості) у видатні знання та вміння (таланти) у певній галузі діяльності. Обдарованість в одній або декількох сферах може розглядатися як вихідний матеріал для розвитку таланту. Два типи активаторів розвитку – особистісний та зовнішній (підтримка оточення) – також сприяють цьому процесу.

Єдиної методики, за якою вчителі у світі, зокрема в Австралії, з упевненістю могли б визначати сильні і слабкі сторони своїх учнів, не існує. Проте, уважне спостереження за учнями в створеній вчителем атмосфері, що заохочує до самовираження, разом з засобами об'єктивного оцінювання, дозволяють вчителю ідентифікувати здібності учня. У класі повинне створюватися середовище, що стимулює творче, нестандартне мислення. Процес навчання не повинен також обмежуватися часовими рамками. Тільки такі умови сприяють прояву обдарованості і таланту серед учнів.

Ефективний процес ідентифікації обдарованості в австралійських школах включає комбінацію суб'єктивних і об'єктивних підходів. Єдиного методу точної діагностики не існує, тому що досягнення вимагають певної мотивації, яка часто відсутня в учнів. Процес ідентифікації повинен бути тактовним, щоб обдаровані і талановиті діти не дискримінувалися за статевою, расовою, культурною, соціально-економічною ознаками, за фізичними або сенсорними вадами, за місцем проживання. Він також має бути гнучким і безперервним, щоб виявити обдарованість і талант, які повинні проявлятися тільки під дією спеціальних методів навчання. Ідентифікацію проводять з самого раннього віку, щоб учень зміг повністю реалізувати свої можливості в більш старшому віці [1, с. 310].

Одним із кращих методів для виявлення обдарованих дітей, що використовується в Австралії, є психометричне оцінювання (наприклад, тест WISC-IV, тест IQ Станфорд-Біне-V, прогресивні матриці Равена). За допомогою цих тестів виявляється прихований потенціал будь-якої дитини, але у більшості випадків тестування вимагає додаткового залучення висококваліфікованих фахівців. Вважається, що надійним методом

виявлення потенційної обдарованості є визначення наявності ключових ознак випереджаючого розвитку, але його не використовують як єдиний метод ідентифікації.

Достовірність психометричного тестування для дошкільнят, як вважають чимало дослідників, нижча, ніж для дітей середнього шкільного віку. Вони також висловлюють сумнів, що високий IQ дошкільника завжди трансформується в успіх в академічних дисциплінах у шкільні роки. На жаль, деякі педагоги відмовляються проводити психометричне оцінювання дошкільнят, навіть якщо висока обдарованість дитини очевидна і вимагає уваги й індивідуальної програми навчання з самого раннього віку. Вони вважають, що достовірність тестів на IQ значно зростає для дітей семи-восьмирічного віку, і на цій підставі рекомендують проводити тестування у другому-третьому класі.

Якщо скористатися досвідом колег з інших сфер спеціальної освіти, наприклад, лікарів-отоларингологів, то достовірність аудіометричного тестування дітей середнього шкільного віку вища, ніж у дошкільнят 4-5 років. Але, якщо вихователь дитячого садка запідозрить проблеми зі слухом у дитини, він ніколи не скаже, що треба відкласти перевірку слуху до того віку, коли достовірність такої перевірки буде найвищою. Навпаки, якщо у дитини запідозрять проблеми зі слухом, дитина буде негайно направлена на аудіометричне обстеження, за результатами якого будуть вжиті необхідні заходи. Те ж стосується і навчання. Тестування дитини можна повторити через кілька років, коли результати тестування будуть більш достовірними, при цьому програму навчання можна буде відкоригувати відповідно до виявлених потреб. Але в цьому випадку діагностуються і задовольняються потреби обдарованої дитини в ранньому віці!

Часто забувають про один чинник, що знижує достовірність тестування на IQ обдарованих дітей молодшого віку – ефект втоми. Чим вище здібності у дитини, тим більше завдань йому доведеться виконати на тестуванні, поки він не досягне своєї межі. Може знадобитися більше години, щоб оцінити здібності обдарованої дитини 4-5 років. Не кожна дитина, незалежно від здібностей, зможе зберігати концентрацію уваги такий тривалий час. Робінсон і Робінсон виявили, що результати тестування обдарованих дітей молодшого віку поліпшуються при повторному тестуванні, у той час, як вважається, що результати повинні погіршуватися і прямувати до середніх. Тестування здібностей обдарованих дітей молодших від 5 років швидше за все покаже їх недооцінку, ніж переоцінку. При цьому важливо, щоб дошкільні педагоги усвідомлювали важливість тестування та оцінки інтелекту за добре продуманими індивідуальними тестами з високими вимогами [4, с. 144].

Крім психометричного оцінювання, в Австралійському Союзі проводиться тестування рівня підготовки австралійських учнів (наприклад, олімпіади університету Нового Південного Уельсу, олімпіади з математики, прогресивний тест досягнень з математики (англійської мови), тести, розроблені Австралійською радою з наукових досліджень в галузі освіти), що є надійним способом оцінки поточних знань учня з певного предмета.

Точним і ґрунтовним методом тестування музичних і художніх здібностей в Австралії вважають тестування художніх здібностей за Хорном та тестування музичних здібностей за Гордоном.

Широко використовується в Австралійському Союзі і оціночне тестування, розроблене самим шкільним вчителем (попередні тести, концептуальні схеми, діаграми, блок-схеми, контрольні роботи). Воно може чітко визначити поточний рівень знань учня, але обмежений рівень знань, який вимагають тести, не дозволяє розкрити справжні здібності обдарованого учня.

Численні дослідження в Австралії у сфері ідентифікації обдарованості показують, що тестування завданнями наступних років навчання (як мінімум, на два класи вище) демонструє здатність учня виконувати завдання більш високого рівня. Воно є маловитратним методом, але не дозволяє виявити учнів, що відстають, оскільки визначає лише рівень володіння матеріалом. Творчі завдання (наприклад, твори, малювання, ліплення і т.д.) можуть виявити учня з нестандартним мисленням, непоміченим при проведенні тестів на IQ, але цей метод має занадто вузький діапазон пошуку і його необхідно використовувати в комплексі з іншими заходами, якщо визначаються не тільки творчі здібності. Усі ці методи є об'єктивними. Вони використовуються в сукупності з суб'єктивними методами.

До суб'єктивних методів відносять: думку однокласників, вчителів, батьків та власну думку [6, с. 16]. Однокласники можуть допомогти звернути увагу на риси характеру, що були не помічені педагогами. Зазвичай, однокласники дають достовірні оцінки, хоча деякі можуть прикрашати якості своїх друзів. Цей підхід вимагає підтвердження іншими методами. Самі ж учні, переважно, дають собі об'єктивну характеристику, але найкраще це робити у формі довірливої співбесіди. Але низька самооцінка або тиск з боку однокласників можуть вплинути на власну думку. Регулярне заповнення вчителем опитувальних листів і систематичне ведення спостережень є цінним інструментом для виявлення обдарованих і талановитих учнів. Суб'єктивна характеристика повинна підкріплюватися об'єктивними заходами для підтвердження достовірності. Учні, що відстають, з поганою поведінкою часто ігноруються деякими вчителями.

Співбесіда педагога і батьків повинна фокусуватися на соціально-емоційних характеристиках дитини та її здатності до навчання. Вона має торкатися таких тем: ознаки раннього розвитку; швидкість мови; швидкість читання на поточний момент; вік, у якому дитина почала читати; незвичайна уява; особливі інтереси; незвичайні захоплення; незалежне вивчення предметів; ставлення дитини до школи; відносини з однолітками і дорослими [5, с. 59].

Низка характерних соціально-емоційних характеристик може проявлятися в обдарованих дітей з раннього віку. Учні, які значно випереджають однолітків у розвитку і здатності засвоювати нові знання, можуть бути більш зрілими в соціальному і емоційному плані, ніж їхні однокласники. Крім того, вони можуть відчувати соціально-емоційну напруженість, яка проявляється в перфекціонізмі, страху ризику, тривозі, що можуть викликати складності адаптації до шкільного середовища.

Про значні задатки і потребу подальшого пильного спостереження свідчить наявність у дитини таких рис: розвинуте почуття справедливості; емоційність; інтереси, подібні інтересам більш старших дітей; прагнення до спілкування зі старшими дітьми; висока чутливість; інша, ніж у однолітків концепція дружби та очікування від неї; вміння виділяти головне; засмучення, коли через недосконалість дрібної моторики не може намалювати або написати так, як малює уява; розвинена ігрова поведінка; розвинене почуття гумору.

Випереджальний розвиток обдарованої дитини може проявлятися в емоційній чутливості та соціальній ізоляції. Своєчасна ідентифікація вихователями в дошкільному закладі може надати підтримку здібним дітям, що зазнають труднощів соціального та емоційного характеру.

Висновки. Аналіз сучасних методів ідентифікації обдарованих дітей в Австралійському Союзі показав, що найефективнішим методом є стандартизоване тестування на виявлення здібностей і досягнень, особливо, коли тести висувають високі вимоги, що дозволяє розрізняти різний ступінь обдарованості у дітей, або ж застосування тестів високого рівня для ідентифікації їх по-справжньому унікальних здібностей у певних дисциплінах. Єдиного точного методу ідентифікації обдарованих дітей не існує. Він має включати комбінацію суб'єктивних і об'єктивних підходів.

Основними об'єктивними методами в Австралії є психометричне оцінювання, визначення наявності ключових ознак випереджаючого розвитку, контроль рівня підготовки, тестування музичних і художніх здібностей, оціночне тестування, перевірка завданнями наступних років навчання та творчі завдання. Основними суб'єктивними методами є думки однокласників, вчителів, батьків та власна думка. Досвід Австралії у визначенні обдарованості учнів може стати орієнтиром для розробки модернізованих методів і програм навчання талановитих дітей в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Curriculum Council. Curriculum Framework for Kindergarten to Year 12 Education in Western Australia / Curriculum Council. – Osborne Park, W.A. : The Council. – 1998 – P. 289-320.
2. Gagné, F. Building gifts into talents: Brief overview of the DMGT 2.0. / F. Gagné // Gifted. – 2009. – № 152. – P. 5-9.
3. Harrison, C. Giftedness in Early Childhood / C. Harrison // Gifted Education Research Resource and Information Centre. – Sydney. – 1995. – P. 14-19.
4. Robinson, N.M. The use of standardized tests with young gifted children. / N. M. Robinson, H. Robinson // P. N. Klein and A. J. Tannenbaum (eds). To be young and gifted. – New Jersey : Ablex. – 1992. – P.141-170.
5. Rogers, K. B. Re-Forming Gifted Education: How Parents and Teachers Can Match the Program to the Child. / K. B. Rogers. – Great Potential Press – 1st ed. – 2002. – 520 p.
6. Talented and Gifted Students eTAGS – Early Childhood. / Gifted and Talented Branch. – Department of Education : WA – 2010. – 42 p.

УДК 37.035 316.74:7

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА

Локарева Г.В., д.пед.н., професор

Запорізький національний університет

У статті порушено питання застосування інформаційної системи творів мистецтва в соціально-педагогічній реабілітації. Представлено постановку проблеми типології та засобів реабілітаційних технологій у контексті дослідження різними галузями наук. Розглядається інформаційна система творів мистецтва як засіб соціально-педагогічної реабілітації. Розкрито змістовне навантаження кожного типу інформації цієї системи, його потенційна можливість і визначено форми використання в певних видах діяльності соціального педагога.

Ключові слова: реабілітація, реабілітаційна система, соціально-педагогічна реабілітація, інформаційна система творів мистецтва, типи художньо-естетичної інформації, соціальний педагог, професійна діяльність соціального педагога.

Локарева Г.В. СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ РЕАБИЛИТАЦИЯ СРЕДСТВАМИ ИНФОРМАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ИСКУССТВА / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье поднимаются вопросы применения информационной системы произведений искусства в социально-педагогической реабилитации. Представлена постановка проблемы типологии и средств реабилитационных технологий в контексте исследования различными научными направлениями. Рассматривается информационная система произведений искусства как средство социально-педагогической реабилитации. Раскрыта содержательная нагрузка каждого типа